

Belgický teolog a geolog Henry de Dorlodot (1855–1929) a evoluční vznik člověka*

Ctírad Václav Pospíšil

V dřívějších pilotních studiích, v nichž se snažíme na co nejširší mezinárodní bázi mapovat, jak probíhal proces recepce evolučního vzniku – stvoření člověka zejména v období 1871–1910, jsme zavítali do anglosaského světa, Německa, Rakouska, Itálie a Francie. Konstatovali jsme, že existoval velký rozdíl mezi přístupem určujícího teologického proudu v Itálii, výrazně spjatého s periodikem *La Civiltà Cattolica*, který byl ostře antitransformistický až zhruba do čtyřicátých let 20. století, a zejména situací v Německu, kde se již kolem roku 1910 profilovali ti, kdo přijímali možnost evolučního vzniku lidského těla jako katoličtí teologové, coby významná a stále početně narůstající názorová skupina, a proto platí, že v Německu po roce 1910 zastánci tohoto mínění už nebyli v pravém slova smyslu průkopníky. Viděli jsme také situaci ve Francii, kde na přelomu osmdesátých a devadesátých let předminulého století zejména francouzští dominikáni reprezentovaní François Maria Dalmace Leroyem O.P. (1828–1905) řešili problém implicitního dualismu Mivartovy teze¹ tvrzením, že o lidském těle je možno hovořit jedině tam, kde je toto tělo sjednoceno se svou podstatnou formou, tedy s nesmrtelnou

---

* Tato studie je součástí plnění grantového úkolu GA ČR 16-08021S.

¹ V českém prostředí na konci 19. a v počátcích 20. století se vcelku dobře vědělo, že původcem „katolické verze“ teze o vzniku lidského těla cestou evoluce a o přímém a zároveň skokovém oduševnění tohoto těla ze strany Stvořitele byl anglický lékař a přírodovědec St. George Jackson Mivart (30. 11. 1827 Londýn – 1. 4. 1900 Londýn), který v roce 1871 vydal svou vlastní monografii, již oponoval v témže roce vydané Darwinově knize o vzniku člověka cestou evoluce. Srov. St. George Jackson MIVART, *On the Genesis of Species*, London: Mac Milland and co., 1871. Pokud se jedná o životní osud a dílo G. J. Mivarta, nezbyvá než na tomto místě odkázat na specializovanou literaturu: Srov. např. Jacob W. GRUBER, *A consciousness in conflict: the life of St. George Jackson Mivart*, New York: Columbia University Press, 1960; Michael CLIFTON, *A Victorian Convert Quintet: Studies in the Faith of Five Leading Victorian Converts to Catholicism from the Oxford Movement*, London: Saint Austin Press, 1998; Jacob W. GRUBER, „Mivart, George Jackson, st.,“ in *New Catholic Encyclopedia* 9, ed. Berard L. Marthaler, Washington D.C.: Catholic University of America, 2003, s. 746–747.

duší, přičemž předchází substrát, z něhož vznikl oduševněním člověk, mohl být stvořen formou transformace z nějakého živočišného druhu. Tímto způsobem by zůstala zachována věrnost údaji Písma i následné patristické interpretační tradici ve věci přímého stvoření lidského těla Bohem, katolická teologie by se ale zároveň otevřela možnosti přijímat fakta přinášena dobovou paleoantropologií. Zjistili jsme také, že v námi sledovaném období nebyl nikdo vyšetřován vatikánskými kongregacemi, případně tehdejší Papežskou biblickou komisí za to, že by se otevíral evoluci na rovině fauny a flóry. K takovým zásahům a určitým represím docházelo jedině tehdy, vstoupil-li dotýčný na pole antropologie, když se vyslovoval ve smyslu Mivartovy teze, případně její modifikace předložené F. M. D. Leroyem.

V nyní předkládané studii, která navazuje na příspěvek věnovaný osudům a dílu F. M. D. Leroye, pomyslně zavítáme do Belgie, protože postava a dílo H. de Dorlodota nám hodně napovědí o dalším průběhu proměny postoje katolické teologie vůči evolučnímu vzniku – stvoření člověka na počátku dvacátých let minulého století.

První zmínku o právě jmenovaném autorovi jsme zachytili na stránkách *Časopisu katolického duchovenstva* z roku 1922,² což pochopitelně podnítilo náš zájem. Autor příslušné recenze v první řadě podotýká, že dotýčný belgický profesor dogmatiky a zároveň věhlasný geolog i paleontolog byl v roce 1909 pozván na celosvětový kongres do Cambridge, který se konal u příležitosti stého výročí Darwinova narození a padesátého výročí od prvního vydání jeho monografie o vzniku druhů. V recenzi se vcelku pochvalně hovoří o Dorlodotově knize, v níž se tento mezinárodně uznávaný odborník vyslovoval pozitivně o možnosti přijetí evolučního vzniku živočišných a rostlinných druhů ze strany katolické ortodoxie, což ovšem v rámci tehdejší české katolické teologie, která byla otevřena možnosti transformistické verze stvoření již minimálně od osmdesátých let předminulého století,³ nebylo nikterak převratné. Zároveň zde padla zmínka o chystaném druhém dílu daného pojednání, který měl být věnován problematice evolučního vzniku člověka ze strany

² Srov. Dr. H., „Recenze – H. Dorlodot, *Le Darwinisme au point de vue de l'orthodoxie catholique* 1, Bruxelles: Vromant et Co., 1921,“ ČKD, č. 9–10 (1922): 338–339.

³ Srov. Ctirad Václav Pospíšil, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost: Česká katolická teologie 1850–1950 a výzvy přírodních věd v širším světovém kontextu*, Praha: Karolinum, 2017, s. 161–165.

katolické ortodoxie. Recenzi tohoto pokračování Dorlodotova díla jsme však na stránkách ČKD hledali marně.

Toto pokračování z důvodů, které odhalíme níže, v době autorova života nevyšlo. Nicméně v roce 2006 byl v Belgii nalezen rukopisný náčrt zamýšlené monografie⁴ a o tři roky později byl tento text konečně uveřejněn.⁵ Jak to bývá obvyklé, autoři edice a dlouhého úvodu zaměřují pozornost na historická fakta, ale daný elaborát v pravém smyslu z dogmatického hlediska neanalyzuje. Vcelku pochopitelně nesrovnávají také Dorlodotovy návrhy s tím, co dnes poskytuje paleoantropologie. Vzhledem k době vzniku spisu, který je nyní předmětem našeho zájmu, nejprve musíme ospravedlnit jeho zařazení do souboru textů a autorů, který je vymezen dobou 1871–1910, v čemž nám výrazně napomůže stručná prezentace Dorlodotova života. Zároveň z tohoto pohledu do dějin vyplyne zcela jasně, že po roce 1910 vnitrocírkvení pře o evoluční vznik – stvoření člověka zdaleka neskončila. V druhém oddílu této studie podrobíme analýze Dorlodotův text, který vyšel až v roce 2009. V závěru pak zjištěné skutečnosti vyhodnotíme.

1. MEZI MIVARTEM A TEILHARDEM: ŽIVOTNÍ VĚDECKÁ CESTA HENRYHO DE DORLODOTA⁶

Henryho otec Charles de Dorlodot byl podnikatel, který zaváděl v Belgii sklářskou průmyslovou výrobu. Rodiče se radovali z narození

---

⁴ Srov. Marie Claire GROESSENS VAN DYCK – Dominique LAMBERT, „Le Darwinisme d'un chanoine,” in Henry DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme: Le Darwinisme au point de vue de l'orthodoxie catholique*, Mardaga (Belgique): Wavre 2009, s. 13–90, plus obrazová příloha, zde s. 13. Obecně lze říci, že autoři znají – jak je to obvyklé – danou problematiku na vlastní regionální rovině, projevují však jen útržkovité vědomosti o dané záležitosti v širším mezinárodním měřítku. Zmiňují sice Mivarta a Zahma, nevědí však nic o italských, německých, rakouských a španělských průkopnících přijetí evolučního vzniku – stvoření člověka ze strany katolické teologie. Tím se opětne potvrzuje, že monografie, která by popisovala proces postupného prosazování otevřenosti katolické teologie evolučnímu vzniku – stvoření člověka na co nejširší mezinárodní bázi, ještě nebyla napsána.

⁵ Srov. Henry DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme: Le Darwinisme au point de vue de l'orthodoxie catholique*, Wavre: Mardaga (Belgique), 2009, s. 101–195.

⁶ Není třeba zastírat, že s v této pasáži s velkou mírou vděčnosti využíváme výše již zmíněné dílo našich belgických kolegů: GROESSENS VAN DYCK – LAMBERT, „Le Darwinisme d'un chanoine.”

syna Henryho dne 15. července 1855 v Marchienne-au-Pont. V roce 1869 se přestěhovali na zámek Floreffe.⁷

Henry byl vysoce nadprůměrně nadaný, a tak složil maturitní zkoušku už v šestnácti letech. Po dvouletém studiu na Collège Notre Dame v Paix à Namur dne 8. července 1873 složil zkoušku před komisí z brusselské univerzity a stal se kandidátem přírodních věd, což bychom asi dnes přirovnali k magisterskému titulu. Poté začal s doktorandským studiem přírodovědy na katolické univerzitě v Lovani, kde ho silně ovlivnil profesor zoologie Pierre-Joseph Van Beneden (1809–1894),⁸ jehož můžeme přiřadit do seznamu katolických přívrženců nejen evoluce, ale také evolučního vzniku lidského rodu. Henry se proto již v této době stavěl proti těm, kdo odmítali transformismus. V roce 1876 pocítil povolání ke kněžství, a proto přerušil doktorandské studium, aby mohl podstoupit roční přípravu na studium teologie v Namuru. Opuštění milované přírodovědy pro něho bylo skutečnou obětí,⁹ nicméně hlas Božího volání byl silnější než jeho přirozený sklon k zoologii a geologii.

Po dvou letech řádného studia filosofie a teologie v Namuru byl odeslán do Říma, kde naslouchal lekcím otců jezuitů na Gregorianě. Dne 8. dubna 1882 byl v Římě vysvěcen na kněze. O tři roky později získal velký doktorát z teologie.¹⁰ Záhy začal přednášet dogmatickou teologii v Namuru. Zcela podstatné je pro nás to, že již v době svých římských studií měl nemalé vnitřní problémy s tím, jak se v Římě argumentovalo

⁷ Srov. tamtéž, s. 13.

⁸ V odborné literatuře zaměřené na recepci darwinismu v Evropě se dozvídáme, že jeho syn Edouard Van Beneden (1846–1910) četl Darwinovu knihu o původu druhů v roce 1863 a bezprostředně dospěl k souhlasu s anglickým přírodovědcem. V roce 1871 absolvoval studijní pobyt v Jeně, kde se seznámil s Ernstem Haeckelem, což ho inspirovalo k embryologickým výzkumům. Zároveň je nám sděleno, že belgické univerzity v letech 1870–1880 prošly hlubokou proměnou ve vědecká badatelská centra. Beneden také prosadil, aby v zoologickém institutu v Liège, kde měl působit jako profesor, byla instalována Darwinova busta. Participoval také na kongresu v Cambridge 1909 stejně jako H. de Dorlodot. Srov. Raf DE BONT, „Foggy and Contradictory: Evolutionary Theory in Belgium, 1859–1945,” in *The Reception of Charles Darwin in Europe I*, ed. Eve-Marie Engel – Thomas F. Glick, London – New York: Continuum, 2008, s. 188–198, zde 190–191. V téže publikaci se také dozvídáme, že v první fázi byl darwinismus v Belgii přijímán spíše geology než zoology (tamtéž, s. 189). Poněkud zvláštní je, že není zmíněn Joseph Van Beneden.

⁹ Srov. tamtéž, s. 14.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 15.

proti možnosti evolučního vzniku lidského těla,¹¹ což ho uvádí do hluboké souvislosti s problematikou recepce evolučního vzniku člověka ze strany katolické v námi sledovaném období, a proto můžeme směle konstatovat, že H. de Dorlodot do našeho přehledu průkopníků plnoprávně patří.

Jelikož si coby teolog jasně uvědomoval palčivý problém spjatý s Mi-vartovou tezí, v letech 1886–1890 se velmi intenzivně zabýval problematikou Viennského koncilu (1311–1312), kde bylo vysloveno dogma, podle něhož je lidská duše podstatnou formou lidského těla. Uvědomme si, že tato studia podnikal ve stejné době, kdy se s tímtéž problémem potýkal francouzský dominikán F. M. D. Leroy.¹²

V souvislosti s jeho působením na katedře dogmatické teologie v Namuru je třeba přiznat, že Dorlodot neoplýval právě nejlepšími pedagogickými schopnostmi.¹³ Zkrátka a dobře, být pronikavý myslitel a badatel ještě neznamená, že dotyčný má také schopnost srozumitelně a poutavě předávat své poznatky formou přednášek. Navíc jeho názory v oblasti kontaktu mezi teologií stvoření a přírodními vědami nebyly v jeho době úplně konformní, a proto vyvstalo kolem jeho osoby určité napětí. Z uvedených důvodů ve školním roce 1890–1891 náš autor opustil Namur, neboť byl jmenován profesorem kosmologie na vysloveně tomisticky zaměřeném Institutu sv. Tomáše, který založil pozdější belgický kardinál mons. Désire Mercier, a to na výslovný popud Lva XIII. v rámci katolické univerzity v Lovani. Naši pozornosti by určitě nemělo uniknout, že mons. Désire Mercier původně zamýšlel obsadit místo profesora přírodní historie nám velmi dobře známým G. Mivartem, což nás v našem hledání průkopníků recepce evolučního vzniku – stvoření člověka ze strany katolické teologie opravňuje, abychom jméno této významné osobnosti přiřadili do výčtu minimálně sympatizantů s Mi-vartovou tezí. Jestliže angažoval jako teologa se specializací na kosmolo-

¹¹ Srov. tamtéž, s. 17. H. Dorlodot tedy v Římě studoval v době, kdy své antitransformistické studie publikoval v *La Civiltà Cattolica* Pietro Caterini SJ (1843–?), o němž jsme pojednali v samostatné studii. Pobýval v Římě také nedlouho poté, kdy byl za svou vstřícnost vůči možnosti evolučního vzniku – stvoření člověka odsouzen italský autor Raffaello Caverni (1837–1900). Srov. Raffaello CAVERNI, *De' nuovi studi della filosofia: Discorsi a un giovane studente*, Firenze: Giovanni Carenese e figli, 1877.

¹² Srov. M. D. LEROY, *L'Évolution restreinte aux espèces organiques*, Paris – Lyon: Delhomme et Briguet, 1891.

¹³ Srov. tamtéž, s. 18.

gii Henryho de Dorlodota, vypovídá to opět ve prospěch Mercierových sympatií vůči evoluci a evolučnímu vzniku – stvoření člověka.

Dne 17. prosince 1892 jmenoval biskup Decrolière H. de Dorlodota čestným kanovníkem při katedrále v Namuru.¹⁴ Zda to bylo kvůli šlechtickému původu, anebo proto, že biskup chtěl tohoto zastánce evoluce podpořit v jeho nelehké situaci, toť otázka. Každopádně názory mladého kanovníka se nelíbily odpůrcům evolučního myšlení, a tak zasáhl papež prostřednictvím nuncia v Belgii, který požadoval odchod tohoto profesora z institutu sv. Tomáše. Poněvadž nebyl nikdo vhodný, aby přednášel stratigrafickou paleontologii na fakultě přírodních věd na univerzitě v Lovani, vstoupil do hry roku 1894 nám již známý Pierre-Joseph Van Beneden a nabídl Dorlodotovi přechod na fakultu přírodních věd. Dorlodot byl definitivně zproštěn svého kurzu kosmologie na institutu sv. Tomáše až v roce 1898, kdy také začal působit na přírodovědecké fakultě v Lovani.

Hlavní vášní se pro Dorlodota stala geologie, stratigrafie, paleozoologie devonu a karbonu, a proto trávil v terénu často celé prázdniny jako výzkumník.¹⁵ Jeho objevy byly uznávány na mezinárodní úrovni. Jelikož nedokončil doktorát, rektor lovaňské univerzity mu v roce 1902 na základě jeho nesporných vědeckých přínosů udělil čestný doktorát přírodních věd. Byl členem řady významných geologických společností, korespondenčním členem Belgické královské akademie věd. Čile si dopisoval také s pozdějším věhlasným vědcem a autorem světoznámých publikací P. Teilhardem de Chardin.¹⁶ Je tudíž patrné, že v životním i profesním příběhu našeho autora figuruje v jistém slova smyslu jak G. Mivart, tak P. Teilhard de Chardin, což jenom dokládá jeho roli ve velkém procesu otevírání se katolické teologii evolučnímu vzniku – stvoření člověka. Dlužno ještě podtrhnout, že jednou ze základních charakteristik přírodovědce a nyní již bývalého profesora dogmatiky byla velká úcta k přírodovědeckému poznání a až úzkostlivá snaha o zachování katolické ortodoxie.¹⁷

Zcela zásadním momentem v případě Dorlodot byl rok 1909, v němž se slavilo sté výročí od narození Charlese Darwina a padesáté výročí

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 19–20.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 23.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 25. Teilhard Dorlodota také ve svém díle cituje: srov. Pierre TEILHARD DE CHARDIN, *Oeuvres. 3. La vision du passé*, Pari: Seuil, 1957, s. 40, 115.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 17.

od vydání jeho monografie o původu druhů. Lovanská katolická univerzita obdržela pozvání z Cambridge, aby vyslala delegaci na chystaný celosvětový kongres. Rektorská rada po bouřlivé diskusi rozhodla sympozium obeslat a vybrala kanovníka H. de Dorlodota, aby zde hájil stanovisko katolické ortodoxie. Důvodem zmíněné volby bylo to, že vybraný reprezentant ovládal dokonale angličtinu a zabýval se intenzivně příslušným tématem po celý svůj odborný život jako geolog a paleozoológ na jedné straně i jako dogmatik na straně druhé.¹⁸

V dané souvislosti se zdá být vhodné upozornit na jména dalších katolických učenců, kteří v Belgii a také ve Francii v posledních desetiletích 19. a počátkem 20. století zastávali možnost evolučního vzniku lidského těla. Na ně ve svých snahách navazoval také náš autor. V Belgii to byl Jean-Baptiste d'Omalius d'Halloy (1783–1875),¹⁹ kanovník Victor Grégoire,²⁰ zmínku si zasluhuje také belgický teolog, který byl rovněž zastáncem umírněného transformismu, Jacques Lamine²¹ – pochopitelně se stavěl jak proti mechanicismu, tak proti tezím E. Haeckela; ve Francii pak je třeba připomenout vedle M. D. Leroy také Alberta Gaudryho.²² Prozatím se musíme spokojit pouze s uvedením těchto jmen a doufat, že jejich spisy se nám podaří získat v příštích letech, abychom tak moh-

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 30.

¹⁹ Srov. Raf DE BONT, „A Serpent without Teeth. The Conservative Transformism of Jean-Baptiste d'Omalius d'Halloy (1783–1875),“ *Centaurus* 49 (2007): 114–137. Srov. také DE BONT, „Foggy and Contradictory: Evolutionary Theory in Belgium, 1859–1945,“ s. 189–190. Tato debata o evolucionismu probíhala několik desetiletí před vydáním Darwinova spisu o původu druhů. Zlomový byl rok 1831, kdy se objevil první belgický přehled geologie (s. 189). D'Omalius studoval nejenom geologii, ale také komparativní anatomii. D'Omalius je charakterizován jako konzervativní člen belgického parlamentu a aristokrat. Jeho evolucionismus byl spíše lamarckistického ražení a inklinoval k vitalismu. Darwin znal jeho spisy a oceňoval je velmi pozitivně (s. 190). Dozvídáme se také, že zmíněný vědec obhajoval katolickou verzi umírněného evolucionismu (s. 194) a že katolické odborné kruhy v Belgii velmi záhy přijaly umírněnou verzi evolucionismu. Katoličtí badatelé chtěli darwinismus oddělit od materialismu a ateismu (s. 194).

²⁰ Zastával umírněný transformismus. Od roku 1899 působil jako profesor botaniky a buněčné biologie. Srov. Mons. Paulin LADUEZE, „Le chanoine Victor Grégoire,“ *Revue des Questions Scientifiques* V, celkově CXV, č. 1 (1939): 10–11. Srov. Vera MARCHAND, *De receptie van het Darwinisme aan de Leuvense Universiteit (1859–1914)*, Leuven: K.U.L., 1984, nepublikovaná disertační práce; Claudine KNOP, *De receptie van het Darwinisme aan de Leuvense universiteit (1918–1955)*, Leuven: K.U.L., 1987, neuveřejněná disertační práce. Srov. GROESSENS VAN DYCK – LAMBERT, „Le Darwinisme d'un chanoine,“ s. 47.

²¹ Srov. GROESSENS VAN DYCK – LAMBERT, „Le Darwinisme d'un chanoine,“ s. 38.

²² Srov. tamtéž, s. 32.

li naše zkoumání doplnit. Každopádně je velmi radostné odhalovat, že počet odvážných průkopníků evolučního vzniku – stvoření člověka byl v námi sledovaném období poměrně značný nejenom v Německu, ale také v Belgii a ve Francii.

Skutečnost, že katolická univerzita vyslala svého představitele na darwinistické sympozium, vyvolala zájem i kritiku nejenom v Belgii, nýbrž i v řadě jiných zemí. Nezapomínejme, že v roce 1894 začaly potíže M. D. Leroyovi, který byl kvůli svému dílu, v němž obhajoval umírněný transformismus, vyšetřován Kongregací Indexu. Tato aféra se táhla až do Leroyovy smrti v roce 1905. Jak uvidíme níže, Dorlodotova cesta do Cambridge také jasně vyjadřovala skutečnost, že světoznámá katolická univerzita v Lovani roku 1909 nepovažovala darwinismus za něco zcela zavrženíhodného a nepřijatelného ze strany katolické ortodoxie.²³

Aféra Dorlodot²⁴ propukla až počátkem dvacátých let minulého století, když v roce 1921 náš badatel publikoval své dílo o darwinismu, v němž obhajoval umírněný transformismus, což v německém i českém prostředí v oné době bylo v zásadě standardní, byť se zde pochopitelně našli také odpůrci tohoto způsobu myšlení. O rok později pisatel vydal své dílo také v anglickém překladu.²⁵ Poté se do hry vložila Papežská belgická komise, která v díle shledala exegetické nepřístojnosti.²⁶

Na první pohled nyní stojíme před určitou záhadou, protože – pokud je nám známo – Dorlodot byl první, koho vyšetřovala nějaká vatikánská instituce jen kvůli pozitivnímu stanovisku ve věci evoluce na rovině fauny a flóry. K tomuto zásahu došlo dokonce na počátku dvacátých let minulého století, tedy velmi pozdě. Neměli bychom ale zapomínat na to, že dotyčný badatel jasně vyjádřil svůj úmysl vydat druhý díl svého pojednání, který měl být věnován možnosti harmonizovat katolickou ortodoxii s evolučním vznikem – stvořením lidského těla. Nebyl právě ten-

²³ Srov. tamtéž, s. 42–43.

²⁴ O této aféře stručně informuje: DE BONT, „Foggy and Contradictory: Evolutionary Theory in Belgium, 1859–1945,” s. 195. Autor na tomto místě pochopitelně nepředkládá vpravdě teologickou interpretaci Dorlodotova v té době ještě nevydaného spisu o vzniku člověka. Na témže místě se dozvídáme, že na přelomu 19. a 20. století se na univerzitě v Lovani zformovala skupina přírodovědců a teologů, kteří byli otevření darwinismu v jeho katolické formě. Zajímavé ale je, že podle zmíněné publikace po roce 1910 došlo v belgické vědě k určitému ústupu od darwinismu (s. 198).

²⁵ Srov. Henry DE DORLODOT, *Darwinism and Catholic Thought*, London: Burns & Oates, 1922.

²⁶ Srov. GROESSENS VAN DYCK – LAMBERT, „Le Darwinisme d'un chanoine,” s. 51.

to úmysl pravým důvodem vyšetřování a následného propuknutí aféry Dorlodot? Nešlo antitransformistickým kruhům primárně o to, aby zabránily publikaci renomovaného katolického přírodovědce i velmi kvalitního teologa, která by výrazně ovlivnila veřejné mínění v katolickém světě pro ně zcela nežádoucím způsobem? Pokud by tomu bylo tak, jak naznačujeme, Dorlodotova aféra by se vymykala námi zjištěnému pravidlu opravdu jen zdánlivě.

Určitým potvrzením toho, co jsme právě konstatovali, je následující skutečnost. Dne 10. června 1923 totiž poslal prezident tehdejší Papežské biblické komise²⁷ kardinál Van Rossum rektorovi lovaňské univerzity mons. Ladeuzovi dopis, v němž jasně odmítal evoluční vznik lidského těla a hrozil, že pokud univerzita sama proti Dorlodotovi nezakročí, věc bude předána Sv. Officiu.²⁸ Jelikož lovaňská univerzita odmítala jakkoli postihnout svého věhlasného a ctěného profesora, byla záležitost předána Sv. Officiu. V případě sporu mezi vatikánskými grémii a katolickou univerzitou v Lovani se jasně profiluje a konkretizuje spor mezi anti-transformisticky laděnou pozicí ústředí římskokatolické církve, která byla úzce spjata s italskými jezuiti a jejich periodikem *La Civiltà Cattolica*, a některými významnými studijními a vědeckými centry katolické církve v neitalských zemích.

Dorlodotova kniha byla v roce 1924 posuzována vyzvanými odborníky, mezi něž patřil také Agostino Gemelli OFM, rektor katolické univerzity v Miláně. Dne 14. března 1925 napsal kardinál Merry del Val, sekretář Sv. Officia, dopis nám již dobře známému kardinálu Désire Mercierovi, v němž je Dorlodot obviňován, že zastával absolutní evolucionismus, což ale rozhodně nebyla pravda. Jak vidno, ještě v polovině dvacátých let minulého století se použila obdobná strategie, kterou apli-

---

²⁷ Je třeba si uvědomit, že před II. vatikánským koncilem byla PBK těsně spojena se Sv. Officiem, a proto její dokumenty měly magisteriální povahu: „Proti původnímu záměru zakladatele Lva XIII. se PBK záhy změnila na pobočku Posvátného officia s úkolem posuzovat otázky spjaté s biblistikou. Biblickou komisí a oficiální linií katolické exegeze ovládli tradicionalisté.“ Tomáš PETRÁČEK, *Výklad Bible v době (anti-)modernistické krize: Život a dílo Vincenta Zapletala OP*, Praha: Krystal OP, 2006, s. 74–75.

Po reformě PBK ze strany papeže Pavla VI. se postavení PBK zásadně změnilo, protože její povaha je nyní po výtce odborná. Je pouze zajištěno, že její dokumenty nejsou v rozporu s vůlí magisteria, protože nemohou být uveřejněny bez výslovného schválení prefekta Kongregace pro nauku víry.

²⁸ Srov. GROESSENS VAN DYCK – LAMBERT, „Le Darwinisme d'un chanoine,“ s. 52–53.

kovali odpůrci transformismu v případě Leroy v devadesátých letech předminulého století.

Dnes nezbyvá než s hlubokou lítostí konstatovat, že se jednalo o zlovolnou dezinterpretaci, která měla zdiskreditovat učení umírněného transformismu. Jelikož pravda zůstává pravdou i navzdory rozhodnutí mocipánů nejrůznějšího druhu, nemůžeme se nepodivovat, jak snadno kdysi nejvyšší církevní instituce opomíjely jedno ze základních mravních pravidel křesťanství, podle něhož účel rozhodně nesmí posvěcovat nemravné prostředky. Je pochopitelné, že náš autor se proti tomuto obvinění důrazně ohradil. V dané souvislosti se vtírá otázka, zda by po prohlášení Jana Pavla II. z osmdesátých a devadesátých let minulého století už konečně nemělo dojít také na oficiální rehabilitaci osobností, jako byl například H. de Dorlodot a F. M. D. Leroy.

V Lovani však velmi dobře věděli, že k přímému postihu H. de Dorlodota může dojít pouze tehdy, dá-li k tomu osobně pokyn papež. Slouží rozhodně ke cti Pia XI., že ničemu takovému nedal v roce 1925 ani později průchod. Není vyloučeno, že za tím může stát soukromá intervence kardinála Merciera u Jeho Svatosti. Církevní autorita ale jasně a velmi důrazně doporučila, aby belgický kanovník a profesor geologie i paleontologie neuveřejňoval zamýšlený druhý díl svého pojednání, věnovaný evolučnímu vzniku člověka. Je nám tudíž jasné, proč tato monografie ve dvacátých letech minulého století nebyla dána k dispozici odborné i laické veřejnosti. Aféra se táhla a zůstala ze strany církevních autorit, určité také díky moudrému postoji belgického kardinála Désire Merciera, nezavřena až do dne smrti H. de Dorlodota, k níž došlo 4. ledna 1929.²⁹

Určitým epilogem tohoto příběhu je skutečnost, že v roce 1931 použil Dorlodotův nevydaný rukopis jako pramen pro svou vlastní práci abbé ERNEST C. MESSENGER, *Evolution and Theology. The Problem of Man's Origin*, na jejímž základě přednášel dne 29. července v Cambridge dokonce za přítomnosti některých vyšších církevních představitelů.³⁰ Zdá se, že právě Dorlodotova aféra a počátek třicátých let znamenaly určitý zlom. Italské ústředí sice ještě zhruba deset let setrvalo na svých postojích,³¹

²⁹ Srov. tamtéž, s. 54–64.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 82.

³¹ Jasným znakem výrazné změny názorového kurzu jsou příspěvky autora: Srov. Vittorio MARCOZZI, „Le trasformazioni del trasformismo,“ *La Civiltà Cattolica* (= LCC) IV (1941): 421–430; Vittorio MARCOZZI, „L'anima dell'uomo preistorico,“ LCC IV (1942): 87–97; Vittorio MARCOZZI, „Evoluzionismo e fissismo nell'origine dell'uomo,“ LCC III (1946): 261–271. Od šedesátých let se zmíněný autor vyslovoval k novým paleoantro-

nicméně bylo jasné, že ve sporu mezi ústředím a některými katolickými studijními a vědeckými centry mimo Itálii se miska vah naklonila ve prospěch periferie. Ekleziologicky je toto napětí popsatelné jako tenze mezi církví univerzální a partikulárními církvemi, což je v římskokatolické církvi jev permanentní a v jistém ohledu také životodárný. Vědecká a hermeneutická poctivost ovšem velí, abychom varovali před neopodstatněným zobecňováním pravidla, podle něhož by měl platit vždy vzorec pravdivostní převahy periferie vzhledem k ústředí, neboť dějiny dokládají rovněž nemálo případů, kdy pravda nebyla na straně periferie. V posledním důsledku jde vždy o kvalitu osob na jedné i druhé straně sporu.

Z toho, co jsme měli možnost vidět, je patrné, že také v katolické Belgii měla hypotéza evolučního vzniku druhů a následně také člověka poměrně značný počet zastánců již v prvních desetiletích minulého století a zřejmě také v posledních desetiletích století předminulého. Dalo by se konstatovat, že na odborné rovině byla situace srovnatelná s Německem. Zároveň je patrné, že silně anti-evolucionistické postoje římské teologie souvisely se stanovisky důležitých osob v čele klíčových vatikánských kongregací. Z obav, aby se neopakoval případ Galilei, a z toho, aby nedošlo k vměšování do přírodovědeckých záležitostí, bývali katoličtí zastánci evolučního vzniku lidstva obviňováni z exegetických, teologických a filosofických nepřístojností. Pouze na první pohled se jeví jako paradoxní, že to, co bylo tak vehementně zatlačováno, je nyní chloubou katolické teologie, což se o postojích římské teologie a papežských grémií z konce 19. a prvních desetiletí 20. století dnes rozhodně tvrdit nedá.

---

pologickým objevům: srov. např. Vittorio MARCOZZI, „Ominidi e preominidi di Olduvai,“ *LCC* IV (1967): 538–548. Zasáhl také do debaty o případu P. Teilharda de Chardin: Vittorio MARCOZZI, „Due commentatori del P. Teilhard de Chardin,“ *LCC* I (1968): 165–168. Je evidentní, že s Marcozziho jménem je spjat zvrat v názorové orientaci *LCC*, což určitě souviselo s názorovou proměnou také ve vatikánských kruzích, s nimiž je *LCC* úzce spjata.

2. STRUČNÁ ANALÝZA SPISU: HENRY DE DORLODOT, *L'ORIGINE DE L'HOMME: LE DARWINISME AU POINT DE VUE DE L'ORTHODOXIE CATHOLIQUE*

Dlužno podotknout, že v následující analýze příslušného spisu rozhodně nezávisíme na spíše historizujícím rozboru editorů pramenného textu.³²

Základní rozdělení Dorlodotova rukopisu lze popsat následně: Nejprve se pojednává obecně o evoluci;³³ následuje pasáž o původu člověka.³⁴ Posledně zmíněná partie se dále dělí na tyto části: přirozenost a ontogeneze člověka;³⁵ možnost vzniku člověka cestou fylogenetické evoluce;³⁶ Adam a adamovské lidstvo;³⁷ Eva;³⁸ Otázka koadamitů a preadamitů.³⁹ Obecné úvahy o možnosti evoluce v úvodní pasáži spisu jsou obhajobou důstojnosti druhotných příčin použitých první, stvořitelskou příčinou, a proto jim nebudeme věnovat prostor.

V prvním oddílu druhé části Dorlodot hovoří o „Přirozenosti a ontogenezi člověka“.⁴⁰ Ryze teologické úvahy se týkají poměru mezi lidskou duší a lidským tělem, v nichž se projevuje to, k čemu dospěl náš autor v letech 1886–1890, když se zabýval příslušným dogmatem Viennského koncilu. Lidská duše a lidské tělo představují jednotu, a proto:

... je absurdní domnívat se, že by Bůh stvořil prvního člověka tak, že by v určitém živočichovi nahradil rozumem nevybavenou duší živočišnou duchovou duší.⁴¹

Belgický kanovník a paleontolog je však důsledným myslitelem i v oblasti teologie, o čemž svědčí jeho další vývod, který lze hodnotit nejenom jako originální, ale také jako bezpochyby geniální:

³² Srov. GROESSENS VAN DYCK – LAMBERT, „Le Darwinisme d'un chanoine,“ s. 65–85.

³³ Srov. DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme*, s. 103–112.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 113–195.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 113–118.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 119–121.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 121–158.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 159–177.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 178–195.

⁴⁰ „Nature et ontogenèse de l'homme.“ Tamtéž, s. 113.

⁴¹ „... il est absurde de supposer que Dieu a créé le premier homme, en substituant dans une bête, une âme spirituelle à l'âme non rationnelle de la bête.“ Tamtéž, s. 115.

... je absurdní domnívat se, že by Bůh naráz stvořil ještě neživé tělo, uspořádané jako lidské, jemuž by pak daroval život tak, že by vdechl duchovou duši do tohoto těla.⁴²

V rozporu s dogmatem o duši jako podstatné formě těla tudíž není jen prapůvodní forma Mivartovy teze, ale také naivní lektura biblického textu z Gn 2,7. Tento postřeh by si měli vzít k srdci ti, kdo by ještě dnes uvedené partie biblického poselství chtěli číst fundamentalistickým způsobem. Problém ovšem tkví v tom, že lidé tohoto druhu zpravidla nemají schopnost precizní teologické myšlení pochopit v jeho jiskrnosti. Podle naší osobní zkušenosti bývá tato intelektuální limitovanost úzce spjata s ideologickým stylem myšlení, které vylučuje kritickou sebereflexi. Così obdobného ale zpravidla platí i o ideologických zastáncích materialistické koncepce vzniku člověka.

Následně se Dorlodot odkazuje na Tomáše Akvinského a na jeho nauku o postupném oduševňování lidského zárodku, protože duchovou duši může mít embryo až tehdy, když jeho organismus nabude povahy lidského těla. Zpočátku má proto daný zárodek jen duši vegetativní, následně smyslovou, a teprve poté skutečně nesmrtelnou duši.⁴³ Plodící aktivita lidských rodičů míří k zrození nového člověka, nicméně jejich snaha je schopna zplodit jen lidské tělo, a proto ontogeneticky vzato Bůh daruje lidskému zárodku nesmrtelnou duši až v okamžiku, kdy má odpovídající povahu lidského těla.⁴⁴

Následuje pasáž věnovaná možnosti fylogenetického původu člověka cestou evoluce.⁴⁵ Dorlodot v jistém ohledu využívá paralelismu mezi fylogenezí a ontogenezí, nyní ovšem na rovině nesmrtelné rozumové duše, když se snaží vylepšit původní verzi Mivartovy teze a výslovně říká:

---

⁴² „... il est absurde de supposer que Dieu a fait d'abord un corps à organisation humaine, mai non vivant, auquel il aurait donné ensuite la vie, en infusant une âme spirituelle dans ce corps.“ Tamtéž, s. 15.

⁴³ Dorlodot by tím ale určitě nemínil ospravedlňovat potraty stejně, jako svou teorii nemínil totéž ospravedlňovat Tomáš Akvinský. Ačkoli je lidský zárodek v počáteční fázi své existence vybaven pouze vegetativní duší, je to pořád první etapa procesu lidského života. Byť oduševněný pouze vegetativní a následně smyslovou duší, je to sice ne ještě aktuálně, nicméně bezesporu potenciálně lidské tělo a člověk.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 116–118.

⁴⁵ „Possibilité philosophique de l'origine de l'homme par évolution phylogénétique.“ Tamtéž, s. 119.

Jestliže přirozená evoluce se týká lidského těla, pak stvoření duše prvního člověka bylo právě tak přirozené, jako bylo stvoření mé duše.⁴⁶

Skutečnost, že první skutečný člověk byl potomkem živočicha, podle Dorlodota nečiní vzhledem k původu jeho duše problém. Péče o mládě má beztak na počátku výrazně tělesný charakter. O rozvoj duše prvního člověka se nějakým způsobem postarala Boží prozřetelnost. Fylogeneze se odehrávala obdobně jako ontogeneze. Dlužno podotknout, že skutečně přemýšlející teologové si i dnes kladou tuto otázku a hledají na ni odpověď. Ta ale byla poměrně dobře vypracována již před devadesáti lety.⁴⁷

V úvahách o prvním člověku Dorlodot jako syn své doby tvrdí, že původ všech lidí od Adama je jasný článek křesťanské víry stejně jako nauka o prvotním hříchu a dědičné vině.⁴⁸ Uvážíme-li však, že s touto naukou je úzce spjat ostře antirasistický postoj katolické teologie jako celku, což se pochopitelně týká také odpůrců evolučního vzniku – stvoření člověka, nebudeme na tento důraz pohlížet určitě s pohrdáním.

Vzhledem k tomu, co jsme viděli výše, nepřekvapí, když zjišťujeme, že Dorlodot považuje text Gn 2,7 pouze za obrazný a silně antropomorf- ně pojatý popis stvoření prvního člověka, který proto nemůže ve své doslovné interpretaci představovat závaznou pravdu víry, vždyť se přičí závazné nauce o jednotě lidského těla a lidské duše.⁴⁹ Velmi zajímavá je Dorlodotova lektura odkazu církevních otců:

... hovoří o vzniku živočichů prostřednictvím aktivity země a vody, a to včetně jejich duší, z toho ovšem vyjímají lidskou duši, aniž by jasně formulovali stejnou výjimku pro lidské tělo.⁵⁰

⁴⁶ „Et, si l'évolution naturelle s'est étendue jusqu'au corps humain, la création de l'âme du premier homme a été tout aussi naturelle que l'a été création de mon âme.“ Tamtéž, s. 119.

⁴⁷ Pro autora této studie je velmi potěšitelné, že belgický vědec a teolog dospěl k řešení, které je v zásadě totožné s tím, k němuž nezávisle na něm dospěl i on sám. Srov. Ctirad V. POSPÍŠIL, *Zápolení o pravdu, naději a lidskou důstojnost: Česká katolická teologie 1850–1950 a výzvy přírodních věd v širším světovém kontextu*, Praha: Karolinum, 2017, s. 272–345.

⁴⁸ Srov. DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme*, s. 121nn.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 136.

⁵⁰ „... parlant de la production des animaux par l'activité de la terre e de l'eau, y compris leurs âmes; ils exceptent l'âme humaine, sans formuler la même exception pour le corps de l'homme.“ Tamtéž, s. 139.

Výslovně jsou v dané souvislosti zmiňováni: Bazil, Ambrož, Jan Chryzostomos. Tato tradice trvá až po Bonaventuru. Tímto způsobem náš myslitel odrážel často opakovaný protiargument, podle něhož by se evoluční vznik lidského těla snad dal sladit s výrokem Gn 2,7, nicméně jen obtížně s údajem patristické a scholastické interpretační tradice. Je poněkud s podivem, že belgický teolog nepoužil odkazu na určité partie Augustinova díla,⁵¹ které by mohly být dnešní optikou čteny jako prorocká předzvěst evoluční koncepce stvoření lidského těla. Navíc je zřejmé, že o těchto textech se v Dorlodotově době vědělo a diskutovalo.⁵² Náš autor ale rozhodně nemínil hrát nepoctivě, a proto přiznává, že jak církevní autorita, tak společné mínění teologů v 19. století a v prvních desetiletích století následujícího předkládají o možnosti evolučního vzniku lidského těla soud spíše nepřívětivý.⁵³

Nemalou vypovídací hodnotu má následující hodnocení zastánců evolučního vzniku lidského těla, kteří zároveň zastávali stvoření lidské duše přímo Bohem:

Ten, kdo učí, že Bůh stvořil duši a vložil ji do určitého těla »pocházejícího z vhodné vyvinutého živočicha«, uznává zásadním způsobem důstojnost člověka a nesmrtnost rozumem obdařeně duše, »pročež tím činí zadost katolickému dogmatu.«⁵⁴

Dorlodot přesně vystihuje jádro problému, protože to, oč ve skutečnosti jde, je důstojnost lidské bytosti. K tomu plně dostačuje nauka o přímém stvoření lidské duše Bohem, a vznik lidského těla cestou evoluce

---

⁵¹ Srov. SANT'AGOSTINO, *Opere di sant'Agostino IX/2. De Genesi ad litteram*, Roma: Città Nuova, 1989, 6, 12 (20–21–22); s. 310–315.

⁵² Již v osmdesátých letech 19. století, konkrétně v době Dorlodotových římských studií, se proti takovéto interpretaci Augustinových textů ohrazoval vyhraněný antitransformista: srov. Srov. Pietro CATERINI S.I., *Dell'Origine dell'Uomo secondo il Transformismo: Esame Scientifico – Filosofico – Teologico*, Prato: Tipografia Giachetti Figlio e C., 1884, s. 332–334. Na přelomu předminulého a minulého století o dané věci vydává svědectví například rakouský teolog: srov. Constantin HASERT, *Der Mensch, woher er kommt, wohin er geht*, 2. vyd., Graz – Leipzig: Ulrich Mosers Buchhandlung, 1907, s. 69.

⁵³ Srov. DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme*, s. 152–155. Na tomto místě jsme upozornění, že schází čtrnáct stran původního rukopisu, takže nové vydání z roku 2009 bohužel není kompletní.

⁵⁴ „Que celui qui enseigne que Dieu a créé l'âme en l'infusant dans un corps »derivatum a bruto opportune evoluto«, reconnaît en somme la dignité de l'homme et la condition immortelle de l'âme rationnelle »Quare quoad hoc servat catholicum dogma.« Tamtéž, s. 157.

se danému požadavku jedné ze základních pravd křesťanské víry rozhodně nepříčí.

Na straně 159 začíná výklad tajemství stvoření Evy. Belgický kanovník vzpomíná na svá studia v Římě, konkrétně na to, jak tehdy naslouchal přednáškám budoucího kardinála P. Mazzely.⁵⁵ Tehdy mu všechny předložené argumenty proti transformisticky pojímanému vzniku lidského těla začaly připadat velmi nepřesvědčivé.⁵⁶ Opět se tak potvrzuje, že zařazení tohoto autora i jeho tak pozdně vydaného díla do našeho badatelského záměru rozhodně patří, byť datum vydání díla notně překračuje hranici letopočtu 1910. Následuje poněkud překvapivé konstatování, podle něhož biblický popis stvoření Evy vlastně hovoří o organické evoluci, protože z malé části Adamova těla se vyvinula žena.⁵⁷ I zde se poněkud podivujeme tomu, jak Dorlodot úzkostlivě čte biblickou zprávu o vzniku ženy, když již Kajetán a další význační pozdní scholastikové vnímali danou pasáž jako metaforický popis vztahu mezi mužem a ženou, a nikoli jako faktický popis vzniku lidské bytosti ženského pohlaví. Navíc víme, že v případě Gn 2,7 náš autor neváhá hovořit o obrazném vyjádření.

Dostáváme se k poslední, opravdu nesmírně podnětné partii, která je věnována otázce tak zvaných „preadamitů“ a „koadamitů“.⁵⁸ Naši pozornost zaujme zmínka o příslušníku kalvínské denominace Issacu La Peyrèrem, který v roce 1656 vyslovil na základě vlastní lektury prvních kapitol Geneze překvapivé zjištění, totiž že v Gn 1,25n se hovoří o stvoření lidí, kteří vznikli dříve, než byl stvořen Adam, o němž se hovoří až v následující kapitole téže biblické knihy. Učení, podle něhož by měli existovat lidé, kteří nepocházeli z Adama, se jevilo církevním představeným vcelku pochopitelně jako heretické.⁵⁹ V dané souvislosti si můžeme uvědomit, že biblickou zprávu o stvoření lze číst mnoha způsoby. Ten, který prezentuje kalvínský teolog ze sedmnáctého věku, se nám na prv-

⁵⁵ Otec Camillo Mazzella byl povolán do Říma od Lva XIII. v říjnu 1878, aby zaujal místo na katedře teologie na Gregorianě, protože její vedoucí P. Franzelin byl povýšen do kardinálského stavu. Dne 7. června 1886 Lev XIII. udělal kardinálem i otce Mazzellu.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 159–160.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 161.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 178nn. Podle dnešního stavu paleoantropologie by se neandrtálci i naši přímí předci měli vyvinout z druhu označovaného jako *Homo heidelbergensis*, který se vyskytoval v Africe a v Evropě před 700–250 tisíci lety. Srov. Václav Soukup, *Prehistorie rodu Homo*, Karolinum: Praha 2015, s. 741.

⁵⁹ Srov. DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme*, s. 178–180.

ní pohled může jevit jako scestný a neumělý, zvláště když uvážíme, že v Genezi máme vlastně vedle sebe dvě paralelní zprávy o stvoření světa a člověka, nicméně i tato lektura nakonec v sobě obsahuje zrnko pravdivosti, která vyšla najevo až v souvislosti s rozvojem paleoantropologie v minulých dvou stoletích. Zajímavé je, že Dorlodot v dané souvislosti nehovoří o různých pramenech Pentateuchu a o dvou vzájemně odlišných zprávách o stvoření. Nezdá se, že by o této věci nevěděl, nicméně pravděpodobně nechtěl riskovat, že by jeho přístup k Písmu svatému byl označen jako „modernistický“.

Následuje partie o „koadamitech“, v níž se belgický teolog a geolog zabývá především statutem neandrtálců. Nezapomínejme na to, že v této době už paleoantropologie poskytovala údaje vcelku spolehlivé, navíc nálezů neandrtálských lidí již bylo povícero, a proto bylo možné srovnání. Počátkem dvacátých let minulého století tedy náš autor vyslovuje z dnešního hlediska velmi progresivní myšlenku, totiž že *Homo sapiens* nepovstal z neandrtálce, a že oba lidské druhy s největší mírou pravděpodobnosti vzešly z nějakého společného předka.⁶⁰ Oba tedy podle něj představují syny a dcery Adamovy. Zároveň, opět podivuhodně ve shodě s tím, co dnes učí paleoantropologové, odmítá intelektuální podřadnost neandrtálců a hovoří o nich jako o plnoprávných lidských bytostech⁶¹ schopných abstrakce.⁶²

Konečně se pojednává o „preadamitech“, mezi něž belgický vědec řadí pitekanropa (opočlověka), později zařazeného do kategorie *Homo*

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 183.

⁶¹ V dané souvislosti se dozvídáme o abbé Bouyssonie, který byl vynikajícím prehistorickým archeologem a bojovníkem proti fixismu. Byl také blízkým dalšímu katolickému duchovnímu a vynikajícímu prehistorickému badateli abbé Breuilovi. Ten byl zase odchovancem abbé J. Guilberta, sulpiciána a ředitele l'École des Carmes, teologem a geologem i autorem knihy *Les Origines*, Letouzey: Paris 1896. Jak vidno, Francie byla v oné době nejenom zemí zaslíbenou prehistorické archeologii, vždyť základní terminologie této disciplíny dodnes zejména vykazuje francouzskou provenienci (cromagnonci, moustérien), ale také zemí, v níž nejdén katolický duchovní propadl prehistorické archeologii a paleoantropologickému bádání po našich dávných předcích.

⁶² Srov. DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme*, s. 182–183. „Bohužel utváření obrazu neandrtálců neprobíhalo příliš šťastně, protože od samého začátku byli prezentováni jako bytosti, které připomínají více lidoopy nežli člověka“ Soukup, *Prehistorie*, s. 776. V původním hodnocení neandrtálců není dnes nesnadné postřehnout ideologický zájem zastánců evolučního vzniku člověka v době nejostřejších sporů mezi starým a novým paradigmatem. Vyhranění evolucionisté v nich prostě chtěli vidět scházející spojovací článek mezi námi a lidoopy, což je dnes evidentně považováno za nepřijatelné.

erectus. Náš autor dále tvrdí, že mohli existovat tvorové ještě nemající rozumovou duši, které však někdo kvůli jejich morfologii může jako zoolog přiřazovat k lidskému druhu.⁶³ Opakuje se argument postavený na paralelismu mezi ontogenezí a fylogenezí. V určitém okamžiku fylogeneze, který ale nejsme schopni určit, embryo onoho tvora dospělo do stádia, kdy mohlo být vybaveno nesmrtelným bytím, a tak se narodil tvor mající duchovou duši, který měl lidské intelektuální schopnosti, ovšem ještě ne v plně rozvinuté formě.⁶⁴

V samotném závěru spisu Dorlodot vysvětluje význam svého vyslání do Cambridge na celosvětový darwinistický kongres konaný v roce 1909. Podle jeho svědectví, když se rada rektora lovaňské univerzity rozhodovala, oslovil ji následujícím způsobem: Pokud nikoho nevyšlete, vydáte tím signál, že považujete celou Darwinovu nauku za herezi. To si ale profesori v Lovani rozhodně nemysleli. Dorlodot nehovořil o neslučitelnosti Darwinovy nauky s křesťanskou vírou, nýbrž přesně a správně naopak o podmínkách její přijatelnosti ze strany věřících ve formě tak zvaného „umírněného evolucionismu“.⁶⁵

ZÁVĚR

Tato lektura Dorlodotova díla, vydaného bohužel bezmála devadesát let po jeho vzniku, doložila jednak to, že jeho prezentace plnoprávně patří do našeho přehledu, protože kořeny jeho vzniku leží hluboko v letech 1880–1910. Obsah díla je překvapivě svěží i dnes. Nacházíme zde především určité řešení problému implicitního dualismu původního tvaru Mivartovy teze. Dorlodotova argumentace je velmi promyšlená, když na základě nauky o lidské duši jako podstatné formě lidského těla odmítá bezprostřední vytvoření neživého lidského těla a jeho následné oduševnění, v čemž se podobá tomu, co učil F. M. D. Leroy. Opět se ukazuje, že to, co trápilo mnohé poctivé příznivce Mivartovy teze jako katolické teology, byl její implicitní dualismus. Jestliže se dnes římskokatolická církev ve svých oficiálních prohlášeních v jistém ohledu hlásí k Mivartově tezi, neměli by její představitelé tento hlas dříve postihovaných teologů brát na lehkou váhu. Také na embryologii stavějící Dor-

⁶³ Srov. DE DORLODOT, *L'Origine de l'homme*, s. 191.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 191–192.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 193–195.

lodotovo vysvětlení vzniku prvního člověka je teologicky i dnes velmi přesvědčivé: když se embryo ještě ne-lidského tvora ocitlo tělesně na hranici lidství, bylo v mateřském lůně Božím zásahem oduševněno. Mateřská péče ještě ne-lidské matky o tohoto prvního člověka nečiní žádné praktické problémy.

Upozornili jsme ale také na některá možná vylepšení Dorlodotovy argumentace. Jedná se zejména a o jeho opomenutí některých Augustinových textů a následně také na to, že nehovořil o pramenech Pentateuchu. Stále podnětná se ukazuje být Dorlodotova úvaha o době humanizace našich předků, kterou tuší na rovině společného předka neandrtálce a Homo sapiens. S tím by bylo možno do určité míry souhlasit, protože právě v oné době se také měla rozvinout tak zvaná řečová kompetence našich předků, k čemuž podle fundovaných odhadů došlo někdy před pěti až čtyřmi sty tisíci lety. Právě v této době se pravděpodobně rozvinul organizovaný lov větších živočichů.⁶⁶ Klást humanizaci až do doby vzniku našich bezprostředních předků, který podle současné paleogenetiky nastal zhruba před dvěma sty tisíci lety, evidentně klade otazník za lidským statutem neandrtálců, kteří ale byli již zcela nesporně lidskými bytostmi s vlastní řečí, zřejmě též jakousi formou náboženského vědomí a s ještě ne plně rozvinutou symbolickou kulturou.

Právě odhalení doposud zmíněných souznění mezi Dorlodotovým myšlenkovým odkazem a současnou paleoantropologií představuje také nejzásadnější přínos naší nové interpretace díla o vzniku člověka z pera belgického teologa a geologa. K tomu je třeba dále připočíst poukaz na celou řadu souvislostí s ostatními průkopníky i odpůrci recepce evolučního vzniku člověka ze strany katolické teologie.

Náš průzkum dále odhalil celou řadu katolických teologů a duchovních, kteří ve Francii a Belgii 19. a počátku 20. století jednak obhajovali umírněný transformistický původ člověka, jednak sami podlehli vášni jménem prehistorická archeologie: Jean-Baptiste d'Omalus d'Hallo, Victor Grégoire, Jacques Lamine, Albert Gaudry, abbé Bouyssonie, abbé Breuil, abbé J. Guilbert. Velmi důležitý byl postoj belgického kardinála Merciera, který byl evidentně Dorlodotovi a jeho ideám nakloněn. V souvislosti se jménem H. Dorlodota a jemu podobných by dnes bylo

---

⁶⁶ O těchto záležitostech pojednávám ve studii: Ctirad Václav Pospíšil, „Teologie a nejnovější přínosy ostatních věd ohledně antropogeneze,“ *Acta Universitatis Carolinae – Theologica* 6, č. 2 (2016): 119–234.

na místě uvažovat o rehabilitaci a také o omluvě ze strany vatikánských úřadů.

Zkoumání Dorlodotova životního putování i jeho aféry nám doložilo, že ještě ve dvacátých letech minulého století přetrvávalo velké napětí mezi římským ústředím na jedné straně a periferií reprezentovanou studijními a vědeckými centry. V tomto případě to byla katolická univerzita v Lovani, která se odmítala podříditi diktátu ve věci možnosti sladit evoluční vznik člověka s katolickou ortodoxií. Podle všeho se jednalo o zlomový okamžik, po němž již k dalším podobným případům nedocházelo. Víme již velmi dobře, že zhruba ve čtyřicátých letech minulého století se situace začala poznenáhlu měnit v této otázce i v samotném Římě.

**The Belgian Theologian and Geologist Henry de Dorlodot (1855–1929)
and the Evolutionary Origin of Man**

Keywords: Evolution; Origin of Man; Darwinism; Theology of Creation; History of Theology; Exegesis; Old Testament; the Book of Genesis

Abstract: This study presents the life and work of the Belgian geologist and professor of dogmatic theology Henry de Dorlodot (1855–1929). The author of this study presents the life of this thinker and highlights his active participation in the World Darwinist Congress in Cambridge in 1909. Dorlodot published his work about the evolution of fauna and flora from the point of view of Catholic Orthodoxy in 1921. This was the reason for an investigation by the Pontifical Biblical Commission, followed by one from the Holy Office. Dorlodot did not publish this intended book about human evolution during his lifetime. After the discovery of the original manuscript, the book came out in 2009. This work contains a number of inspirational ideas. Dorlodot's thoughts are based on the Thomistic concept of the relationship between the soul and the human body. Based on this theory, he argues that the fetus has been ensouled during the process of evolution at a certain moment in the body of the still inhuman mother, and thus the first human was born. His thesis wherein the first man was an ancestor for both, today's humans and the Neanderthals, is also of interest. Dorlodot's case probably entailed a breaking point, since at this time no one had been investigated by the Vatican authorities for having an open minded attitude to the evolution of the human body.

Prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.
Katedra systematické teologie
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc
cpospisil@volny.cz